

Tusnádý László

A szív és a lélek igézete

Főiskolánk képe van előttünk: Kováts Dániel legújabb könyvével is hazatér közénk, mert itt dolgozott, munkája itt teljesedett ki főképpen. Mindez igaz, bár úgy érzem, hogy ezt a kijelentésemet árnyalnom kell, hiszen a szerző, kedves kollégánk folyton közöttünk van, bárhol tevékenykedjen hazánkban, vagy alkot, előadást tart akár külföldön is.

Iskolánk ott van a címlapon. Kováts Dániel tanár úr innen indul el, innen járja be városunkat, innen halad tovább közeli és távoli helyszínek felé, mind térben, mind időben. Számára minden út ide vezet. Szíve velünk van, elméje értünk munkálkodik. Értünk aggódik, ha súlyos, tarjagos felhők nehezedenek ránk, ha látja, hogy szűk folyosó nyílik a jövőnkbe. Ez a könyv a maga szellemi sugárzásával igyekszik fényt vetni létünk homályos zugaira.

Sárospatak Kováts Dániel egyik városa, de minden más kincsünk tagadása helyett örömmel mondhatjuk, hogy az ő számára is ez a nagybetűs Város, szellemi életünk terén az Urbs. Ha ezt kimondjuk, nem a féktelen dicsekvés fakad fel ajkunkon, hanem az öröm repes fel, a küldetésnek az a hatalmas tudata, hogy nekünk is, mint eleinknek annyiszor szinte a lehetetlenre kell vállalkoznunk. Feleletet kell adnunk a sors kihívásaira tettekkel, áldásos cselekedetekkel. Ami tehát meddő dicsvágy lenne, az valójában az elképzelhető legnagyobb teher. „Sárospatak ege alatt” ez vár ránk, és ezért érdemes élni.

A könyv olvasása során időutazásra indulunk. Megszólalnak a kövek előttünk. Porosodó, szinte feledésre ítélt föliánsokról szertelebben mindaz a homályosító réteg, amely rájuk rakódott, és titokzatos fénnel izzanak fel. „Honnan ez a ragyogás?” – kérdezzük kíváncsian. „Csak a holt tekercekről-e, vagy attól is, aki szóra bírja őket?” Bizony mindkettőtől. Ez adja ennek a könyvnek a varázsát, igézetét.

Szigeten vagyunk. A főiskolánk is az, városunk is és környéke is az. Ez a mi töredék részünk, kicsi területünk a legkevésbé elidegenített része a hajdani szép hazának.

A szélsőséges szenvedélyeknek, a tobzódó lelki viharoknak a megfékezése nem mindig könnyű. A világ rengéseit érzi a magaslati tengerszem is. A Megyeri-tó irányából nézve még inkább látszanak a ködös távlatok. Amit a szem elől a homály eltakar, amint a szó a meg nem értés falába ütközik, fel kell csendülnie az éneknek, a dalnak.

Kováts Dániel lelkéből árad ez a dal. Akár a pataki nagy személyekről beszél, vagy lehajol a szent humuszig, és arra kíváncsi, hogy első megnevezői milyen névvel illeték azt a rögöt, melyből testük – testünk vétetett. Festők jelennek meg a könyvben, gondolkodók: tanítók, tanárok és tanulók – tanítványok elsősorban. Értük szól az ének, értük van minden, amivel ki tudunk hajolni az esendőség-lét keretei közül, minden hétköznapi tett vég-

ső kicsengései ők, és értük van minden olyan tettünk is, amely örök.

Minden tárgy lényeges, de kulcs nélkül – észrevétlen lelki „nyitóeszköz” nélkül az emberi lélek legnagyobb mélységeit nem lehet kitárni. Kováts Dániel munkájából kiderül, hogy mily hosszú útja van Patakon ennek a gyakorlatnak, a léleknyitás gyönyörű mesterségének. Szinte lenyűgöző az, hogy az újítás szelleme nem homályosíthatja el a régi, igaz és örök fényeket, ezért hivatkozik a szerző a Szalkai-kódexre. Kisvárdai János tanításában jelen volt a reneszánsz iskoláknak az a szemlélete, amelyben a természet és az ember összhangja határozta meg a gyermeknek, az ifjúnak a fejlődését. Valami hasonló volt itt, Patakon jelen, mint Guarino mester iskolájában, Ferrarában. Az 580 évvel ezelőtt született Janus Pan-

nonius hasonló dolgokban részesülhetett, mint azok az ifjak, akik Patakon tanultak még akkor, mielőtt hazánk a történelmi szakadékba zuhant volna.

Óriási értékmentés mindaz, amit Kováts Dániel elénk tár. A magyar közoktatás nyers és durva átalakításának a krónikáját onnan folytatja, ahol Kődöböcz József abbahagyta, illetve szerénységből vagy egyéb körülmények miatt túl szűkszávúnak kellett lennie. Így derül ki, hogy a szocialista rend a hajdani gyökerekből vajmi keveset hagyott meg. Kémléli a fölöttünk elfutó felhőket, és szeretne belőlük biztató üzenetet átadni elsősorban a felnövekvő nemzedéknek, de valójában mindnyájunknak. Az nem lehet igaz, hogy a szellemi életnek az itteni rendje akár külső zűrzavar, akár belső meghasonlás miatt kizökkenjen. Marad tehát a meg-

Hogyan kerül Eszter az asztalra? (1986) – filmkép

őrzés és a gyarapodás. Ha ezt számbeli és minőségi tényezők alapján gondoljuk, akkor mimagunk kerülhetünk Don Quijote sorsára. Ezt senki sem kívánhatja magának. A szív és a józan ész egyet követelhet meg: mégpedig az erő, ellenerő elvét. Ebben a nagyobbak kell győznie. Ez pedig mellettünk szól, mert olyan magas minőség van a háttérben, amellyel sok-sok szerencsés nemzet, közösségnek látszó „gazdasági társulás” nem rendelkezik. Kováts Dániel könyve alapján úgy látom, hogy éppen a hagyományápolás, az anyanyelv tudatos védelme az a nagy lehetőség, amely kikövezheti a jövő esetleg ingoványos útjait is a számunkra. Meghasonlott világunkban a kicsinységünk tudata nyomaszthat, de látva a hatalmas „tömbök” lelki szegénységét, őket sajnálva, boldogan sóhajthatunk fel: „Áldott ez a mi szellemi gazdagságunk.” Ennek kimeríthetetlen tárháza ez a könyv. Pilléreket emeltem ki. Köztük folyik, mint valami szellemi Bodrog, létünk áradó,

apadó, de életvizet szolgáltatni akaró folyója. Ebben a lelki áradásban tiszta víz van. Szomját oltja mindazoknak, akik az itteni szellemi nagyokhoz méltók akarnak lenni.

Csokonai Vitéz Mihály, Kölcsey, Fáy András, Tompa Mihály, Szemere Miklós, Jókai Mór, Kazinczy Gábor, Ady Endre, a közel múlt nagyjai és sok kortársunk szólít meg egy szép és értékes könyv lapjairól. Intézmények, irodalmi társaságok kötődnek Kováts Dánielhez, és ő kapcsolja össze őket Sárospatakkal. A főiskolától indítja gondolatainkat, de hidat épít minden olyan irányba, amely felé áldásos élete során eljutott. Macerátában híres kutatók elé tárja a mi Comeniusunk kevésbé ismert titkait, Collegnóban sok-sok pedagógus előtt a honismeret, a helytörténeti kutatás lényegéről beszél.

Ez a könyv is a tiszta, a megértő olvasás jegyében, az egész életművel együtt egy rendkívüli ember értékeit tárja a világ elé: felemeli a lelkeket.

(Kováts Dániel: Sárospatak ege alatt. Esszék, tanulmányok. Kazinczy Ferenc Társaság, Sárospatak, 2014. ISBN 978-615-80035-1-3. Jelen lapszámunk nyitó tanulmányát e kötetből vettük át.)